

Anaga Sánchez

Llegeix, coneix i empatitza: itinerari de lectura per a la sensibilització cap a la discapacitat

Resum

Aquest treball proposa un itinerari de lectura per a estudiants de primer cicle d'Educació Primària, amb l'objectiu de proveir l'empatia i actituds positives cap als estudiants amb discapacitat. Se suggereix un recorregut per cinc estacions en què es reforcen aspectes d'acceptació, col·laboració, autoestima, integració i amistat. Cada estació es treballa a partir de la lectura d'un llibre àlbum, emprant com a recurs empàtic el resum en primera persona des de la perspectiva del protagonista i la selecció d'un fragment per reflexionar i analitzar conjuntament. En aquest treball es ressalta la importància de la discapacitat, mitjançant una pràctica socioeducativa, que miri de garantir la plena participació en la comunitat i la defensa dels drets humans dels col·lectius més vulnerables.

Paraules clau: Actitud, Discapacitat, Selecció de lectures, Integració, Àlbum

Lee, conoce y empatiza:
itinerario de lectura para la
sensibilización hacia la
discapacidad

Este trabajo propone un itinerario de lectura para estudiantes de primer ciclo de Educación Primaria, con el objetivo de proveer la empatía y actitudes positivas hacia los estudiantes con discapacidad. Se sugiere un recorrido por cinco estaciones en que se refuerzan aspectos de aceptación, colaboración, autoestima, integración y amistad. Cada estación se trabaja a partir de la lectura de un libro álbum, empleando como recurso empático el resumen en primera persona desde la perspectiva del protagonista y la selección de un fragmento para reflexionar y analizar conjuntamente. En este trabajo se resalta la importancia de la educación social como disciplina que tiene mucho que aportar en el ámbito de la discapacidad, mediante una práctica socioeducativa, que trate de garantizar la plena participación en la comunidad y la defensa de los derechos humanos de los colectivos más vulnerables.

Palabras clave: Actitud, Discapacidad, Selección de lecturas, Integración, Álbum

Read, Understand and
Empathize: a reading itinerary
for sensitivity to disability

This paper proposes a reading itinerary for early Primary Education students with a view to fostering empathy and positive attitudes towards student with disabilities. It suggests a five-stage route towards reinforcing aspects such as acceptance, cooperation, self-esteem, integration and friendship. The stage is worked around the reading of a picture book, using as an empathetic resource the main character's first-person summary and a selected excerpt for group reflection and discussion. The paper highlights the importance of disability, by way of a socio-educational practice that seeks to ensure full participation in the community and defence of the human rights of the most vulnerable groups.

Keywords: Attitude, Disability, Selected readings, Integration, Picture book

Com citar aquest article:

Sánchez Aponte, Anaga (2015).

“Llegeix, coneix i empatitza: itinerari de lectura per a la sensibilització cap a la discapacitat”.

Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa, 59, p. 39-53

▲ Introducció

La discapacitat és un motiu de preocupació en la societat actual, la qual cosa significa que encara no s'ha aconseguit la igualtat d'oportunitats i la integració plena d'aquest col·lectiu. La imatge social de les persones amb discapacitat ha evolucionat en les darreres dècades, tot entenen que el problema rau en l'entorn i no en l'individu però, sovint, s'obliden els aspectes de la integració i l'acceptació de la diversitat.

L'educació social, com a professió que se centra en l'àmbit socioeducatiu, té molt a aportar a aquest àmbit caracteritzat per ser “viu, dinàmic, multiforme, heterogeni i complex” (Úcar, 1999, 305). Tal com afirma Caride (2002) aquesta disciplina s'ha format i consolidat mirant de donar resposta a les necessitats que la comunitat demana, realitzant tasques o prestant serveis. Cal que la societat reconegui els drets de les persones amb limitacions i el seu valor com a ciutadans en igualtat, i que no només s'ocupi de tractar-los com a receptors de bona voluntat (Vega, 2002). Els professionals de l'educació social ens hem d'esforçar per garantir les oportunitats perquè totes les persones participin en la comunitat, actuant com a animadors i proposant accions per poder entendre la discapacitat des d'una perspectiva social. En definitiva, com indica Pérez (2005), no ens conformem amb respectar els drets humans, sinó que cal anar més enllà, promovent accions i iniciatives en la seva defensa, que fomentin el seu desenvolupament. La transmissió de valors en l'àmbit educatiu ha de servir perquè els joves visquin i acceptin la diversitat, com un element imprescindible i necessari de la vida en societat. Per això, des de l'educació social, a través de la seva pràctica educativa, volem proposar accions que mirin de donar resposta a les necessitats que demanda la comunitat de discapacitats.

“Llegeix, coneix i empatitza” és un itinerari lector

Es presenta el disseny d'una proposta d'acció educativa, amb l'objectiu de fomentar actituds positives vers els alumnes amb discapacitat i, per tant, sensibilitzar al voltant del tema de la igualtat i de la integració. “Llegeix, coneix i empatitza” és un itinerari lector adreçat al primer cicle d'Educació Primària. S'empra la lectura d'àlbums com a eina d'intervenció i com a vehicle per formar valors de convivència i reforçar els aspectes d'acceptació, col·laboració, autoestima, integració i amistat. Per dirigir el lector cap al text es fa servir l'estratègia del resum i la selecció d'un fragment.

Definició de discapacitat

La Classificació Internacional del Funcionament de la Discapacitat i de la Salut (CIF) defineix la discapacitat com un terme genèric que abraça deficiències de les funcions i/o estructures corporals, limitacions de l'activitat i restriccions a la participació. S'entén per discapacitat la interacció entre les persones que pateixen alguna malaltia i els factors personals i ambientals.

A l'art. 2 de la Llei General de Drets de les Persones amb Discapacitat i de la seva Inclusió Social, apareix definida la discapacitat, en línies similars, com la situació que resulta de la interacció entre les persones amb deficiències previsiblement permanents i qualsevol tipus de barreres que limitin o impedeixin la seva participació plena i efectiva en la societat, en igualtat de condicions amb la resta. Una idea semblant es recull al II Pla d'Acció per a Persones amb Discapacitat, on es planteja la discapacitat com un desajust en la interacció entre la persona i el medi ambient. Concepte que està directament relacionat amb la discriminació.

Les persones amb discapacitat són diverses i heterogènies, a causa tant de la diversitat de factors personals com les diferències de gènere, l'edat, la condició socioeconòmica, la sexualitat, el seu origen ètnic o el seu llegat cultural, com de la interacció entre les seves condicions de salut, els seus factors personals i ambientals. Tanmateix, la societat tendeix a identificar només els qui tenen problemes de salut visibles. Seguint la Llei de Garantia dels Drets de Persones amb Discapacitat, es considera persona discapacitada a qui té deficiències físiques, mentals, intel·lectuals o sensorials, que en interactuar amb diverses barreres, puguin impedir la seva participació plena i efectiva en la societat en igualtat amb la resta de persones i se'ls hagi reconegut un grau de discapacitat igual o superior al trenta-tres per cent per l'òrgan competent.

Igualtat d'oportunitats i integració

A la Llei General de Drets de les Persones amb Discapacitat i de la seva Inclusió Social, apareix definida la igualtat d'oportunitats com "l'absència de tota discriminació, directa o indirecta, per motiu de o per raó de discapacitat, inclosa qualsevol distinció, exclusió o restricció que tingui el propòsit o l'efecte d'obstaculitzar o deixar sense efecte el reconeixement, gaudi o exercici en igualtat de condicions per les persones amb discapacitat, de tots els drets humans i llibertats fonamentals en els àmbits polític, econòmic, social, laboral, cultural, civil o d'un altre tipus. Així mateix, s'entén per igualtat d'oportunitats l'adopció de mesures d'acció positiva" (BOE 289, 3/12/2013, p. 95638). Són molts els documents que ressalten la necessitat de treball en la igualtat d'oportunitats:

- En els articles 9.2, 10, 14 i 49 de la Constitució Espanyola es comença a establir la importància de la integració de les persones discapacitades i la igualtat d'oportunitats.
- La CRPD (Convention on the Rights of Persons with Disabilities) té com a objectiu promoure, protegir i assegurar el gaudi ple i en condicions d'igualtat de tots els drets humans i llibertats fonamentals per totes les persones amb discapacitat i promoure el respecte de la seva dignitat inherent.

- El Tractat constitutiu de la Comunitat Europea, en el seu article 13, habilita el Consell per adoptar accions adequades per lluitar contra la discriminació per motius de sexe, origen racial o ètnic, religió o conviccions, discapacitat, edat o orientació sexual.
- Tant l'Estratègia Europea sobre Discapacitat 2010-2020, com l'Estratègia Espanyola sobre Discapacitat 2012-2020, posen en marxa un procés destinat a capacitar les persones amb discapacitat perquè puguin participar plenament en la societat i en condicions d'igualtat.
- A l'art.1 del Text Refós de la Llei General de Drets de les Persones amb discapacitat i la seva Inclusió Social, s'estableix com a objecte de la mateixa garantir el dret a la igualtat d'oportunitats i de tracte, així com l'exercici real i efectiu de drets per part de les persones amb discapacitat en igualtat de condicions respecte de la resta de ciutadans i ciutadanes, a través de la promoció de l'autonomia personal, de l'accessibilitat universal, de l'accés al lloc de treball, de la inclusió en la comunitat i la vida independent i de l'eradicació de tota mena de discriminació. I, d'altra banda, establir el règim d'infraccions i sancions que garanteixen les condicions bàsiques en matèria d'igualtat d'oportunitats, no discriminació i accessibilitat universal de les persones amb discapacitat.
- A la Llei 14/2010, de 16 de desembre, de Serveis Socials de Castella-La Manxa, els recursos específics adreçats a les persones amb discapacitat pretenen aconseguir que la igualtat d'oportunitats, no discriminació, inclusió i normalització de les persones amb discapacitat siguin reals i efectives.

Tanmateix, que en l'actualitat es continuïn demandant mesures d'atenció cap a la integració personal i social en els contextos educatius per a les persones amb discapacitat, com ho fan Luque i Luque-Rojas (2011), significa que encara no s'ha aconseguit la igualtat d'oportunitats en aquesta àrea. Els professionals de l'educació social ens hem de comprometre amb la integració de persones amb discapacitat, proposant alternatives que eliminin els obstacles i permetin la seva plena participació en la societat. A més, tots i cada un de nosaltres hem de contribuir al desenvolupament d'una societat que es caracteritzi pel tracte amb dignitat i respecte cap a tots els ciutadans.

Actituds vers la discapacitat

Les actituds poden ser definides com l'avaluació integral d'un objecte, persona o grup com a resultat de les respostes que la persona emet. Aquesta valoració, positiva o negativa, porta associada components cognitius, afectius i conductuals que es reflecteixen respectivament en pensaments, emocions i conductes (López, 2006). Té el seu origen en l'aprenentatge social, atès

que s'aprenen, s'expressen i es modifiquen en els contextos socials. És per això que la funció de coneixement és una de les principals funcions de les actituds, ja que ens ajuda a comprendre el nostre entorn i a dotar-lo de significat mitjançant un mecanisme d'avaluació que ens permet classificar la informació en positiva i negativa. Com afirma Huici (1996), l'assimilació dels valors mantinguts per l'entorn social i la identificació d'un subjecte amb el seu grup social pot portar al procés de formació de prejudicis, que expliquen les conductes executades pels subjectes i els valors que s'associen als objectes actitudinals.

En el cas de les persones amb discapacitat, les actituds que la resta demostrarem vers ells poden tenir una clara influència en les seves conductes; és a dir, determinar les relacions que podrà establir amb la resta, per tant, inferir en la seva socialització, afectar la seva interacció amb els professionals i el procés d'adaptació social. I si són negatives generen un obstacle per a la seva integració i desenvolupament d'alguns rols socials.

Per entendre la imatge social que es té de les persones amb discapacitat, cal fer un breu recorregut històric per les concepcions i valors socials de la discapacitat. Puig de la Bellacasa (1990) diferencia tres etapes fonamentals:

- *Model tradicional*: que assigna un paper de marginació orgànica-funcional-social a les persones amb discapacitat. En definitiva, ofereix una visió excloent i pejorativa de la discapacitat.
- *Paradigma de rehabilitació*: que centra el problema sobre l'individu, en les seves deficiències i dificultats. Es considera les persones amb discapacitat com a objectes passius i dependents dels resultats del procés rehabilitador, considerat clau per a recuperar la situació.
- *Paradigma de l'autonomia personal*: que emfatitza l'autodeterminació de les persones per decidir el seu propi procés rehabilitador. Considera que el nucli del problema rau en l'entorn i no en l'individu com en les etapes anteriors.

A Espanya es va començar a treballar en el canvi d'actituds cap a les persones amb discapacitat a partir dels anys vuitanta (Flórez, Aguado i Alcedo, 2009). Això suposa un gran avenç, ja que segons afirma Díez (2010) són les pràctiques, actituds i polítiques del context social les encarregades de formar barreres o ajudes i, per tant, obstaculitzar o afavorir l'accés i la participació en els diferents àmbits de la vida.

Tanmateix, els alumnes en els àmbits d'inclusió educativa encara perceben actituds carregades d'estereotips i prejudicis (Echeita, 2009). Situació que marca la rellevància de treballar per anul·lar els prejudicis negatius. L'informe d'Unicef (2013) també ressalta l'especial importància que té atendre la vulnerabilitat en la infància dels nens amb discapacitat. D'altra banda,

els resultats positius obtinguts en els programes de canvi d'actituds davant la discapacitat justifiquen continuar treballant en aquesta línia (Aguado, Flórez i Alcedo, 2004). Per realitzar-lo cal intervenir sobre les actituds, valors i creences de la societat (Aguado, Flórez i Arias, 2008).

Per sensibilitzar la societat sobre la situació de persones amb discapacitat cal, en primer lloc, conèixer el col·lectiu, ja que com indiquen Mercado i García (2010) la por i el rebuig acostumen a estar vinculats a situacions de desconeixement. Això pot portar a valorar les persones amb discapacitat com a inferiors, febles i despertar la distància en les relacions entre ells (Luque i Luque-Rojas, 2011). Existeixen ja molts programes adreçats al coneixement de les diverses discapacitats. N'és un exemple el darrer programa de la Fundació ONCE: "Lectures per sensibilitzar des de les primeres lletres".

La lectura com a eina de l'educació social

Com indica Calvino (2011), la literatura és un instrument d'autoconsciència d'una societat, però també de transmissió de valors que condueixen a un pensament crític i una consciència ètnica. També Giroux (2001) afirmava que la lectura no és innocent, ja que els textos transmeten uns determinats valors. Els arguments de les obres, la manera de narrar-los o les condicions en què es troben submergits els protagonistes fan possible la transmissió de certes idees, valors, formes de pensar; de vegades, de manera intencionada, d'altres, de manera encoberta (Yubero i Larrañaga, 2013).

La lectura ajuda a promoure i formar en valors de convivència

La literatura, seguint les idees de Petit (2008), ens permet reflexionar, construir les nostres pròpies idees i contrastar-les amb les que ja tenim per fer front als estereotips establerts. En definitiva, fer-nos pensar. Yubero i Larrañaga (2010) assenyalen que la lectura ajuda a promoure i formar en valors de convivència, contribueix en la intervenció de problemes d'exclusió i inadaptació, i per tant esdevé una eina important de l'acció-intervenció social. Per tant, la lectura pot ser una estratègia adequada per treballar amb problemes de caràcter social i, en concret, com és el tema de la integració de la discapacitat.

Hoster i Castilla (2003) van realitzar una anàlisi de contes actuals que tracten la discapacitat. Les seves conclusions són que els llibres que la tracten, sovint, no són recomanables per la forma amb què es presenta la discapacitat, transmetent valors estereotipats.

Els àlbums són més propers a les característiques del lector del segle XXI (Colomer, 2010), pel fet que tracten tota mena de temàtiques que generen preocupació de caràcter social, cultural i educativa en l'actualitat. L'àlbum es converteix, així, en una eina d'educació d'acord amb els nous valors so-

cials, culturals i educatius; hi ajuda la incorporació d'imatges que aconseguen atraure el públic infantil i reforcen la informació del text. L'àlbum ofereix l'oportunitat de fer una doble lectura, es veu i es llegeix alhora. Com assenyalava Hanán (2007), es una lectura en la qual es produeix un diàleg entre el llenguatge verbal i el llenguatge visual per generar el significat de la narració, produint-se així una interacció constant entre paraula i imatge. En definitiva, la il·lustració proporciona significats i emocions que no s'expressen en la breu narrativa que l'acompanya (Moya i Pinar, 2007), facilitant la lectura dels menors.

L'àlbum ofereix l'oportunitat de fer una doble lectura, es veu i es llegeix alhora

L'objectiu que ens proposem és fomentar actituds positives cap als nens amb discapacitat, a través de la lectura d'àlbums amb els quals es treballen valors i actituds positives vers les relacions amb la resta de persona. Així, pren importància una acció transversal des de l'educació social, amb accions adreçades a la sensibilització de l'alumnat per promoure la integració dels nens amb discapacitat a l'escola. Aquest projecte, "Llegeix, coneix i empatitza", pretén promoure les actituds positives i l'empatia cap a les persones amb discapacitat per part dels alumnes de primer cicle d'Educació Primària, fent servir com a recurs la lectura. Com afirma Etxaniz (2011), la literatura infantil permet comprendre millor l'entorn, ubicar-nos en una societat i ser-ne participants. El principal motiu pel qual se selecciona aquesta etapa és per començar a treballar des de la seva inserció a les escoles les actituds igualitàries cap als alumnes amb discapacitat. Com afirmen Aguado *et al.* (2008, 697) al voltant dels 4-5 anys aquestes actituds ja estan definides i cal "potenciar la integració escolar dels nens amb discapacitat des dels primers nivells de l'escolarització".

L'itinerari de Sensibilització cap a la discapacitat "Llegeix, coneix i empatitza" s'emmarca dins de les línies del projecte europeu per a la inclusió de persones amb discapacitat, "Nous camins cap a la inclusió", en el qual Espanya participa de la mà de la FEAPS (Federació d'Organitzacions a favor de Persones amb Discapacitat Intel·lectual) amb l'objectiu de facilitar el desenvolupament de serveis de suport inclusius per a les persones amb discapacitat. En l'àmbit nacional es pot emmarcar dins del Real Decret 1/2013, de 29 de novembre, pel qual s'aprova el Text Refós de la Llei General de Drets de les Persones amb Discapacitat i de la seva Inclusió Social, en el seu Títol II: Igualtat d'oportunitats i no discriminació, Capítol I: Dret d'igualtat d'oportunitats, en els seus articles 64.1: "Per tal de garantir el dret a la igualtat d'oportunitats a les persones amb discapacitat, els poders públics establiran mesures contra la discriminació i mesures d'acció positiva" i 65: "Es consideren mesures contra la discriminació aquelles que tinguin com a finalitat prevenir o corregir que una persona sigui tractada d'una manera directa o indirecta menys favorable que una altra que no ho sigui, en una situació anàloga o comparable, per motiu de o per raó de discapacitat".

Itinerari de lectura per a la sensibilització vers la discapacitat

Es proposa un itinerari de lectura adreçat a promoure actituds positives cap a les persones amb discapacitat

Es proposa un itinerari de lectura adreçat a promoure actituds positives cap a les persones amb discapacitat i, per tant, sensibilitzar a l'escola el tema de la igualtat i de la integració. L'itinerari permet el treball planificat i l'ensenyament d'estratègies d'integració. A través de la lectura s'ofereix a l'alumnat d'Educació Primària la possibilitat de comentar els textos, aprendre a reflexionar i opinar, tot fent possible que els nens s'hi impliquin emocionalment en el text (Larrañaga i Yubero, 2013). L'itinerari implica identificar les idees centrals en els diferents textos, que serveixin amb criteris de comparació amb la realitat que es viu a l'escola.

La idea d'aquest itinerari és dissenyar una proposta transversal i de treball continu adreçat a potenciar les relacions positives entre els alumnes, amb dependència de les capacitats de cada un d'ells. Aquesta proposta d'itinerari lector no té els discapacitats com a destinataris, sinó com a principals beneficiaris darrere la seva aplicació. "Llegeix, coneix i empatitza" pretén reforçar els següents aspectes: acceptació, col·laboració, autoestima, integració i amistat; variables que segons indiquen Luque i Luque-Rojas (2011) han de ser compartides per tota la comunitat. Se suggereix un recorregut per cinc estacions, que faciliten el treball de les actituds cap a la discapacitat. A cada estació es proposa la lectura d'un llibre àlbum.

Són molts els autors que ressalten la importància de l'estratègia de resum, ja que facilita la comprensió en dirigir el lector cap a la idea principal i augmenta la seva efectivitat en lectors amb menors estratègies lectores. Karbalaei i Rajyashree (2010) assenyalen que el resum afavoreix el desenvolupament d'estratègies d'autoregulació amb un impacte positiu sobre la construcció del coneixement i aprenentatge a partir del text. Partint d'aquestes idees, cada àlbum es presenta a partir del resum des de la perspectiva del protagonista i se selecciona un paràgraf per treballar més directament l'objectiu de cada estació.

L'itinerari permet ajustar el temps a les necessitats i els espais disponibles a l'escola. Es poden realitzar de manera intensiva o com a activitat transversal al llarg d'un trimestre o curs acadèmic. És important tenir en compte que cada àlbum pugui ser llegit i vist amb deteniment i que es pugui disposar del temps necessari per analitzar els aspectes seleccionats en l'itinerari. Perquè les tasques de lectura siguin compartides, és important disposar d'espais per reflexionar entre els alumnes sobre les emocions, els valors i les actituds que pot transmetre el text i comentar conjuntament com es pot traslladar el contingut de l'àlbum a la vida quotidiana.

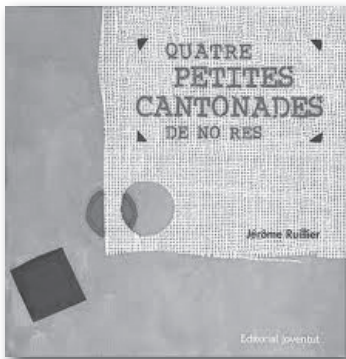
Tot seguit es presenten les estacions que constitueixen l'itinerari:

Estació 1: Acceptació

Una de les dificultats per a la integració de persones amb discapacitat és la seva no acceptació social i, per tant, la no acceptació de les seves limitacions i de la realitat de la discapacitat. Perquè s'aconsegueixi l'acceptació social cal entendre la diferència com un element enriquidor de les relacions socials, en què tots els actors són participants i beneficiaris de la mateixa.

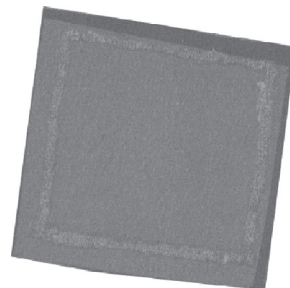
La incorporació de l'acceptació de la diferència en el terreny educatiu és un dels elements fonamentals per evitar l'exclusió i les barreres que impedeixen la plena integració de les persones amb discapacitat. És així com els joves "viuran i acceptaran la diferència com un element imprescindible i necessari de la vida en societat" (Mercado i García, 2010,14).

En aquesta estació proposem el text de Jérôme Ruillier, *Per quatre cantonades de no res*. Hi podem observar com les barreres arquitectòniques i les creences existents en l'entorn poden canviar perquè les persones amb alguna limitació es puguin desenvolupar.

Sóc en Quadradet i m'encanta jugar amb els meus amics Rodonets, però sóc una mica diferent d'ells i em sento trist quan intento entrar a la casa gran i veig que no hi puc accedir. Ells em diuen que he de ser com ells per poder-ho fer i, per això, intento canviar de forma però, per més que ho provo, és impossible. Tot es va solucionar quan els meus amics es van adonar que no era jo qui havia de canviar sinó la porta, ara puc estar amb ells a la casa gran.

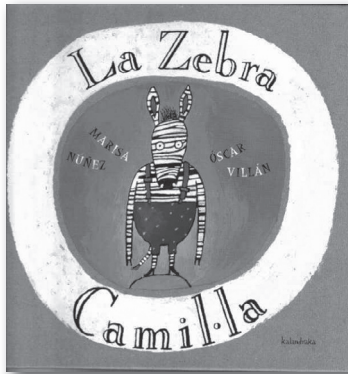
Fins que comprenen que no és en Quadradet qui ha de canviar.

Estació 2: Col·laboració

La col·laboració és un aspecte intrínsec de la societat i molt més important en relació amb les persones amb discapacitat, ja que aquestes persones sovint necessiten suports per desenvolupar amb normalitat les tasques de la vida diària. A través de la col·laboració es pot aconseguir el que individualment seria difícil.

Per subratllar la importància d'aquest aspecte se selecciona la lectura *La zebra Camil·la* de l'autora Marisa Núñez, on la protagonista de la història aconseguirà les ratlles que ha perdut mentre caminava cap a casa gràcies a l'ajuda dels diferents personatges que es va trobant en el trajecte.

Sóc una petita zebra i em dic Camil·la. El dia que vaig decidir sortir de casa sense tirants i sense calçons, el vent bandit em va deixar com una mula blanca: sense ratlles! En veure'm així, em vaig entristir i la pena que tenia va fer que em caiguessin set llàgrimes per cada una de les ratlles que el vent m'havia robat. De camí cap a casa em vaig trobar amb una serp, un caragol, l'arc de Sant Martí, una aranya, una cigala i una oca. Cada un em va pintar una ratlla i cada vegada em queien menys llàgrimes. Quan, finalment, vaig arribar a casa, la meua mare em va regalar una cinta per als cabells i la pena va desaparèixer.

— Per què plores? —li va preguntar l'arc de Sant Martí.

— Perquè el vent bandit s'ha endut les ratlles del meu vestit —va respondre ella, sanglotant.

— Apropa't, et faré un pedaç blau ben bonic, fresquet com una seda de primavera.

Estació 3: Autoestima

L'autoestima és el conjunt de percepcions, sentiments i conceptes que la persona té sobre si mateixa. És un aspecte rellevant atès que afecta la nostra manera d'estar, actuar i relacionar-nos amb les altres persones. L'individu estableix comparacions, busca ser reforçat i valorat pel seu grup, i a través d'aquesta informació es va realitzant la construcció personal. A més, les relacions de caràcter negatiu i exclusives provoquen problemes d'autoestima.

En aquesta parada volem reflectir i valorar que tots tenim un aspecte que ens diferencia de la resta i, no per això, ha de tenir una connotació negativa. Hem d'acceptar l'altre amb independència de la seva imatge o la seva limitació. Ho farem a través de la lectura de *Grisela* d'Anke de Vries, en la qual la protagonista, una rateta, vol canviar el color de la seva pell.

Em dic Grisela, fa un temps em sentia tan trista com el color de la meua pell, grisa. Per això, vaig decidir pintar-me de colors més alegres per veure si així canviava el meu estat d'ànim. Em vaig pintar de color vermell, verd, groc, fins i tot em vaig fer ratlles, pics i em vaig omplir de flors. Me'n vaig posar tantes que vaig haver de llançar-me a l'aigua perquè les abelles em perseguen. Aleshores vaig conèixer el ratolí i em va donar una lliçó.

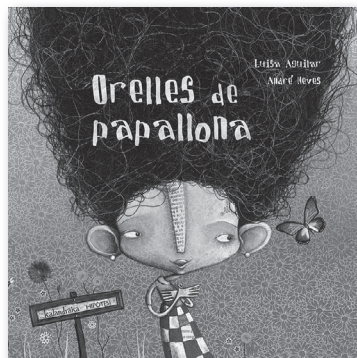

Un dia la Grisela es va sentir molt trista, tan trista com la seva pell grisa. “He de fer-hi alguna cosa”, va pensar.

Estació 4: Integració

La integració és un fenomen clau per a totes les societats, ja que possibilita la convivència en harmonia entre els seus integrants. Les persones amb discapacitat són un dels col·lectius més vulnerables als processos d'exclusió social (Howard, 1999). Això es deu fonamentalment als estereotips, prejudicis i actituds negatives que es tenen al voltant de la discapacitat i, d'altra banda, a les dificultats que l'ambient presenta. Tot plegat genera nombroses ocasions de discriminació, que dificulten la plena integració d'aquestes persones a la societat.

Se selecciona la lectura *Orelles de papallona* de Luisa Aguilar, en la qual la protagonista s'ha d'enfrontar en la seva vida diària a continus menyspreus per part dels seus companys.

Em dic Mara i tots diuen que sóc una orellota. La mare, en canvi, em diu que tinc orelles de papallona. Els meus companys, que pensen d'una manera diferent, cada dia inventen alguna cosa nova, sempre tenen alguna cosa a comentar sobre el meu aspecte, vestimenta i objectes que no tinc. Quan ho fan, jo sempre els replico amb una metàfora perquè ells no saben apreciar el valor real de les coses.

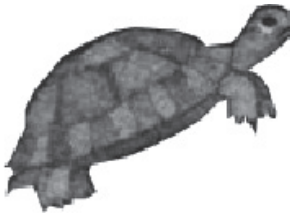
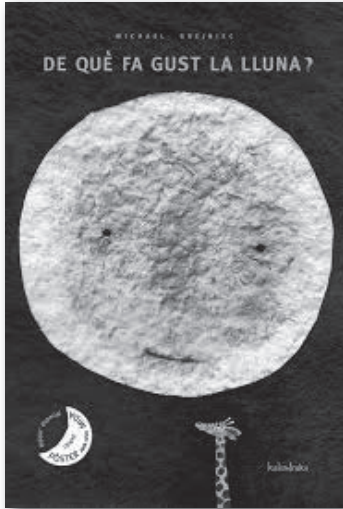
—La Mara té el cabell com un fregall!
—No! El meu cabell és com la gespa acabada de tallar.

Estació 5: Amistat

L'amistat és l'afecte personal, pur i desinteressat, ordinàriament recíproc, que neix i s'enforteix amb el tracte. L'amistat forma part de la vida quotidiana, és una evident manifestació dels vincles vitals i de les relacions properes. Té una part decisiva en el benestar de l'individu, es fa palesa l'estreta connexió amb el nivell i el tipus de relacions socials de les quals participem (Blanco, 2009).

Ja Aristòtil, al començament del primer capítol del novè llibre de la seva *Ètica a Nicòmac*, ressaltava la importància de l'amistat: “sense amics ningú voldria viure, encara que posseís tots els béns restants”. També ho feia Williard Hartup, “tenir amics és un assoliment social significatiu, un indicador de competència social i un signe de bona salut mental”. A més, les relacions amb els iguals tenen una gran importància en el desenvolupament de diversos aspectes de la sociabilitat, com la capacitat d'interactuar, el domini d'impulsos agressius i la capacitat de posar-se en el lloc de l'altre (Blanco, 2009).

Seleccionem l'obra *De què fa gust la lluna?* de Michel Grejniec. La tortuga sola amb el suport dels seus amics aconsegueix obtenir l'objectiu establert, arribar a la Lluna.

Jo, que sóc una petita tortuga, vaig decidir una dia pujar a la muntanya més alta, per poder tocar la Lluna i comprovar si era dolça o salada. Quan vaig arribar a dalt, em vaig adonar que la Lluna estava més a prop però encara lluny per poder-la tocar. Vaig cridar l'elefant perquè s'enfilés a la meua esquena i com que seríem més alts potser hi arribaríem. Sense adonar-nos-en la Lluna va començar un joc ben divertit, cada vegada s'allunyava una miqueta més. Vam fer una gran torre, la girafa, la zebra, el lleó, la guineu, el mico i el ratolí. La Lluna, ja avorrida del joc, ens va deixar fer-hi un mos i ens el vam repartir entre tots.

—I ara! Tant d'esforç per arribar a aquella Lluna que hi ha al cel. Que no han vist que aquí, a l'aigua, n'hi ha una més a prop?

Anaga Sánchez Aponte
Voluntària
anagasanap@gmail.com

Bibliografia

- Aguado, A. L.; Flórez, M. A.; Alcedo, M. A.** (2004). “Programas de cambio de actitudes ante la discapacidad”. En: *Psicothema*, 16, p. 667-673.
- Aguado, A. L.; Flórez, M. A.; Arias, B.** (2008). “Cambio de actitudes hacia la discapacidad con escolares de Primaria”. En: *Psicothema*, 20, p. 697-704.
- Blanco, A.** (2009). “Atracción, amistad y amor”. En: A. Blanco, *Psicología Social* (p. 1-36). Madrid: Udimá.
- Calvino, I.** (2011). *Punto y aparte*. Barcelona: Bruguera.
- Caride, J. A.** (2002). “Construir la profesión: la educación social como proyecto ético y tarea cívica”. En: *Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria*, 9, p. 91-125.
- Colomer, T.** (2010). “Nuevos valores en el cambio de siglo”. En: T. Colomer, B. Kümmerling-Meibauer; C. Silva-Díaz (Coords.). *Cruce de miradas. Nuevas aproximaciones a libro-álbum* (p. 58-73). Barcelona: Banco del Libro.
- Díez, A.** (2010). “Vulnerables al silencio. Historias escolares de jóvenes con discapacidad”. En: *Revista de Educación*, 353, p. 667-690.
- Echeita, G.** (2009). “Los dilemas de las diferencias en la educación escolar”. En: M. A. Verdugo, T. Nieto, B. Jordán de Urries; M. Crespo (Coords.). *Mejorando resultados personales para una vida de calidad* (p.381-395). Salamanca: Amarú
- Etxaniz, X.** (2011). “La transmisión de valores en la literatura, desde la tradición oral hasta la LIJ actual”. En: *Ocnos*, 7, p. 73-83.
- Flórez, M. A.; Aguado, A. L.; Alcedo, M. A.** (2009). “Revisión y análisis de los programas de cambio de actitudes hacia personas con discapacidad”. En: *Anuario de Psicología Clínica y de la Salud*, 5, p. 85-98.
- Giroux, H. A.** (2001). *El ratoncito feroz. Disney o el fin de la inocencia*. Madrid: Fundación Germán Sánchez Ruipérez.
- Hanán, F.** (2007). *Leer y mirar al libro álbum: ¿un género en construcción?* Bogotá: Norma.
- Hoster, B.; Castilla, A. B.** (2003). “La Literatura infantil, medio para la integración de personas con dificultades”. En: *Escuela Abierta*, 6, p. 183-227.
- Howard, M.** (1999). *Enabling goverment: joined up policies for a national disability strategy*. London: Fabian Society.
- Huici, C.** (1996). “La psicología social de las relaciones intergrupales y del prejuicio”. En: J. F. Morales; S. Yubero (Coords.). *Del prejuicio al racismo: perspectivas psicosociales* (p. 23-35). Cuenca: Servicio Publicaciones UCLM.
- Karbalaei, A.; Rajyashree, K. S.** (2010). “The impact of summarization strategy training on university ESL learners’ reading comprehension”. En: *International Journal of Language Society and Culture*, 30, p. 41-53.
- Larrañaga, E.; Yubero, S.** (2013). “Comprender los textos para analizar la realidad. Respuestas socioeducativas ante los retos sociales”. En: S. Torío; O. García-Pérez; J. V Peña; C. M. Fernández (Coords.). *Crisis social y el Estado del Bienestar: las respuestas de la pedagogía social* (p. 111-117). Oviedo: SIPS.

López, M. (2006). “Actitudes, formación y cambio”. En: A. Gómez; E. Gaviña; J. Fernández (Coords.). *Psicología Social* (p.185-228). Madrid: Sanz y Torres.

Luque, D. J.; Luque-Rojas, M. J. (2011). “Conocimiento de la discapacidad y las relaciones sociales en el aula inclusiva. Sugerencias para la acción tutorial”. En: *Revista Iberoamericana de Educación*, 54, p. 1-12.

Mercado, E.; García, L. M. (2010). “Necesidades sociales de las personas con discapacidad en edad escolar y sus familias”. En: *Cuadernos de Trabajo Social*, 23, 9-24.

Moya, J.; Pinar M. J. (2007). “La interacción texto/imagen en el cuento ilustrado. Un análisis multimodal”. En: *Ocnos*, 3, p. 21-38.

Pérez, G. (2005). “Derechos humanos y educación social”. En: *Revista de Educación*, 336, p. 19-39.

Petit, M. (2008). *El arte de la lectura en tiempo de crisis*. Barcelona: Océano.

Puig de la Bellacasa, R. (1990). “Concepciones, paradigmas y evolución de las mentalidades sobre la discapacidad”. En: D. Casado; B. Ducan; H. García; B. Kolucki; R. Puig; P. del Río (Coords.). *Discapacidad e información* (p. 63-96). Madrid: Real Patronato de Prevención y de Atención a Personas con Minusvalía.

Úcar, X. (1999). “La profesión del educador social. Reflexiones sobre la dimensión práctica de la formación”. En: F. Esteban; R. Calvo (Coords.). *El Prácticum en la formación de educadores sociales* (p. 209-309). Burgos: Universidad de Burgos- Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.

Vega, A. (2002). La educación social ante el fenómeno de la discapacidad. *Pedagogía Social. Revista Universitaria*, 9, p. 173-189.

Yubero, S.; Larrañaga, E. (2010). “Educar en valores para la igualdad desde la lectura”. En: L. V. Amador; M. C. Monrreal. *Intervención social y género* (p. 241-262). Madrid: Narcea.

Yubero, S.; Larrañaga, E. (2013). “El papel de la lectura en la intervención con niños y niñas víctimas de la violencia doméstica”. En: *Cuadernos Fronterizos*, 4, p. 17-20.

